

1882

KONYA TİCARET ODASI
KONYA CHAMBER OF COMMERCE

TÜRKİYE'NİN MÜLTECİ DURUMU VE SOSYOEKONOMİK DEĞERLENDİRME

MUSTAFA KESKİN

Araştırma Raporu

Ekonomik Araştırmalar ve Proje Müdürlüğü

KONYA
Ağustos, 2023
www.kto.org.tr

İÇİNDEKİLER

1. GİRİŞ	1
2. TEMEL KAVRAMLAR.....	1
3. KÜRESEL DURUM	2
3. TÜRKİYE’NİN DURUMU	3
4. KONYA’NIN DURUMU	9
5. SONUÇ.....	10
6. KAYNAKÇA.....	10

1. GİRİŞ

Küresel olarak gelişen; savaş, şiddet, insan hakları ihlalleri veya kamu düzenini sekteye uğratan durumlardan dolayı dünya çapında 100 milyondan fazla insan yaşadığı yeri terk etmek zorunda kalmıştır. Bu kötü koşullardan daha iyi hayat standartlarına erişebilmek için komşu ve diğer başka ülkelere mülteci sınıfında göç hareketliliği olmuştur. Ülkemiz coğrafi koşulları itibariyle başta Suriye olmak üzere Ukrayna ve Afganistan gibi birçok ülkeden gelen bireyleri geçici koruma kapsamında bünyesinde misafir etmektedir.

2011 yılında Suriye’de çıkan iç savaş nedeniyle Suriyeli vatandaşlar dünyanın çeşitli ülkelerine sığınma talebinde bulunmuştur. Birleşmiş Milletler verilerine göre 6.8 milyondan fazla Suriyelinin yarısı (3.4 milyon) Türkiye’de bulunmaktadır. Bu rakam Türkiye nüfusunun yaklaşık %4,5’ine denk gelmektedir.

Bu raporda; dünyadaki mültecilerle ilgili verilerin yanı sıra, Türkiye ve Konya’da yer alan mültecilerle ilgili istatistiklerde incelenmiştir.

2. TEMEL KAVRAMLAR

Yurtdışından ülkemize gelen kişilerin sınıflandırılmasında Türkiye’ye hukuk sistemi uluslararası hukuk sisteminden farklı olduğu için çeşitli karışıklığa neden olmaktadır. Uluslararası hukuk sistemine göre mülteci, sığınmacı ve göçmen terimleri kullanılırken Türkiye’de Avrupa dışından gelenlere mültecilik hakkı verilmemektedir. Buna ek olarak sığınmacı terimi Türk hukuk sisteminde yer almamaktadır.

Şekil 1: Yurtdışından Gelenlerin Sınıflandırılması

Kaynak: Bianet.org

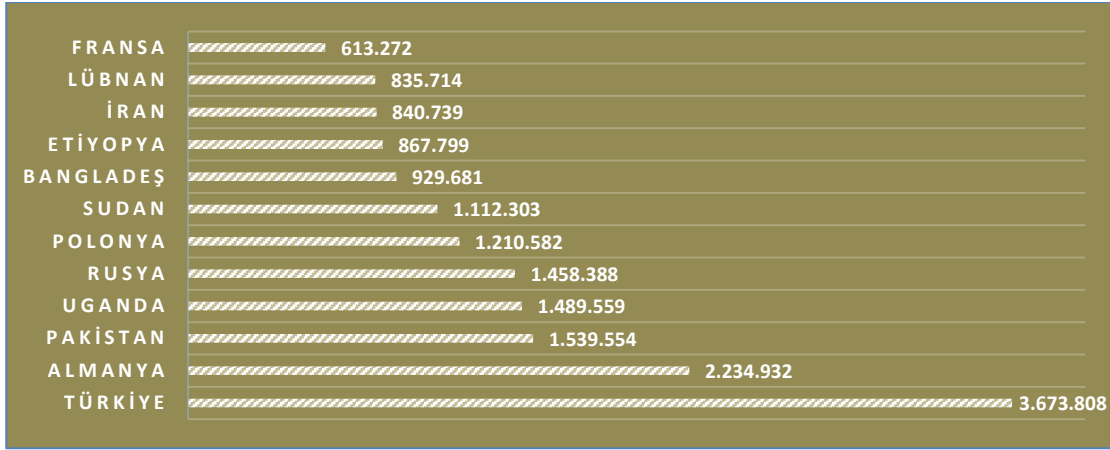
Ülkemizde bu tür kavramlar 2014 yılında 6458 sayılı Yabancılar ve Uluslararası Koruma Kanunu kapsamında düzenlenmiştir. Bu kanuna göre Türkiye Avrupa dışından gelen kişileri mülteci olarak kabul etmemektedir. Avrupa dışından gelen kişilerin üçüncü bir ülkeye yerleştirinceye kadar, şartlı mülteci statüsünde geçici olarak Türkiye’de kalmasına müsaade edilmektedir.

3. KÜRESEL DURUM

Birleşmiş Milletler Mülteci Örgütü’nün 2022 yılı verilerine göre dünyada 32.5 milyon mülteci, 4.9 milyon sığınmacı ve 5.3 milyon uluslararası koruma altında kişi bulunmaktadır. Birleşmiş Milletlerin verilerine göre dünyadaki toplam Suriyeli mülteci sayısı 6.8 milyon civarındadır. Bu miktarın yarısı (3.4 milyon) kadarı Türkiye’de yaşamlarını sürdürmektedir.

Statista verilerine göre; küresel olarak en çok mülteci barındıran ülkelerin başında 3.6 milyon kişi ile Türkiye gelmektedir. Almanya 2.2 milyon kişi ile ikinci sırada yer alırken onu 1.5 milyon kişi ile Pakistan takip etmektedir.

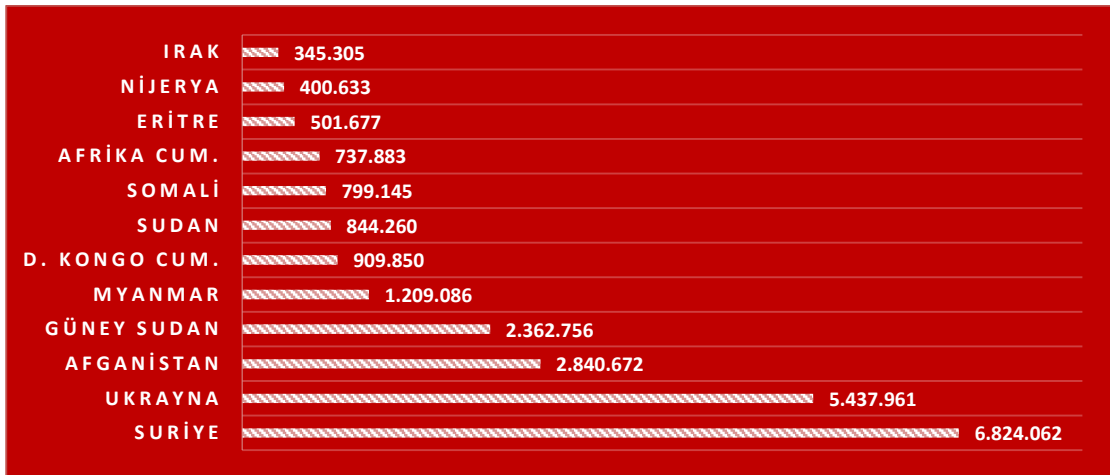
Grafik 1: En Çok Mülteci Barındıran Ülkelerin Sıralaması (2022, Kişi)

Kaynak: Statista

Dünyadaki mültecilerin uyruklarına bakıldığında, 6.8 milyon kişi ile Suriye birinci sıradadır. Ukrayna ise 5.4 milyon kişi ile Suriye’yi izlemektedir. Listenin başındaki ülkelerin ortak özellikleri savaş nedeniyle oluşan göç hareketleridir.

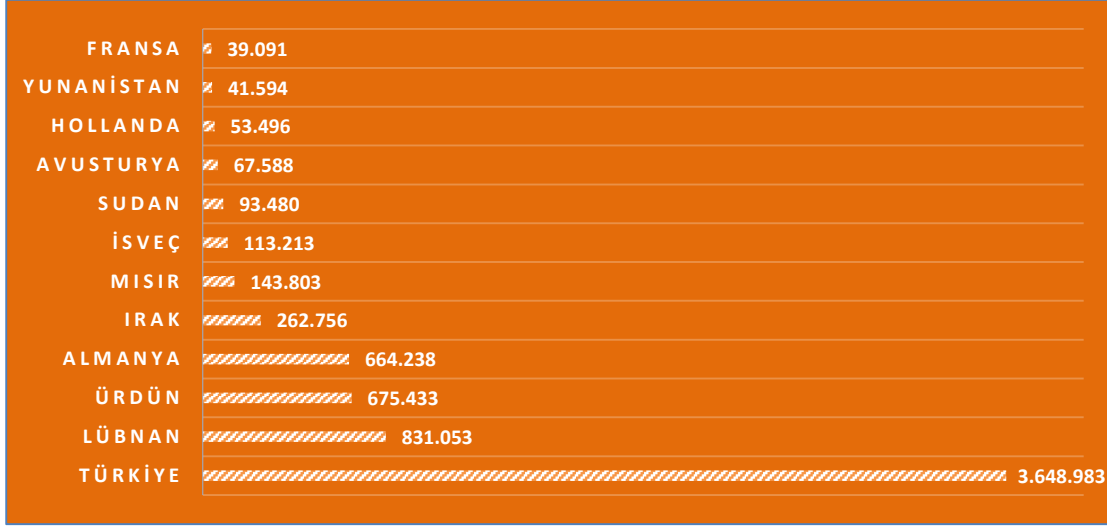
Grafik 2: Başlıca Mülteci Kaynak Ülkelerin Sıralaması (2022, Kişi)

Kaynak: Statista

Dünya’nın en çok mülteci üreten ülkesi olan Suriye’den gelen mültecilere ev sahipliği yapan ülkelerin başında açık ara farkla Türkiye (3.6 milyon) gelmektedir. Lübnan ve Ürdün ise sırasıyla 831 ve 675 bin kişi ile Türkiye’yi takip etmektedir.

Grafik 3: Suriyeli Mültecilere Ev Sahipliği Yapan Ülkelerin Sıralaması (2022, Kişi)

Kaynak: Statista

3. TÜRKİYE’NİN DURUMU

Dünya’nın en çok mülteci barındıran ülkesi olan Türkiye’de, Suriye’nin ülkemize komşu olması ve ülkemizin Avrupa’ya geçiş güzergâhında bulunması nedeniyle Suriye uyruklu göçmenler ağırlıktadır. 2023 yılı Mayıs ayı itibarıyla Türkiye’de 3 milyon 381 bin 429 kayıtlı geçici koruma statüsünde Suriyeli bulunmaktadır. Yılbaşından mayıs ayına kadar olan dönemde 154 bin 569 kişi ülkesine geri dönüş yapmıştır.

Göç İdaresi Başkanlığı verilerine göre Suriyeli erkekler toplam Suriyeli nüfusunun %52,9’unu, kadınlar ise %47,1’ini oluşturmaktadır. Aradaki fark 196 bin 13 kişi ile ifade edilmektedir. Nüfusun %80’inden fazlası Sünni Arap, %10-15’i Suriyeli Kürt ve diğer %10-15’inin ise Suriyeli Türkmenlerden oluştuğu tahmin edilmektedir.

Türkiye’de bulunan Suriyeli bireyler hukuken “geçici koruma” durumundadır. Bu geçici koruma statüsü sadece ulusal düzeyle sınırlıdır. Türk hukukunda geçici korumanın maksimum süresi belirtilmemekle beraber geçici koruma altındaki kişinin kendi arzusuyla Türkiye’den ayrılması geçici korumanın sonlanmasına neden olmaktadır.

Suriyeli göçmenlerin Türkiye’yi transit ülke şeklinde kullanarak Avrupa’ya geçmeleri Türkiye-Avrupa Birliği arasında 16 Mart 2016 tarihinde “Türkiye-Avrupa Birliği Mutabakatı” imzalanmasına neden olmuştur. Bu mutabakat kapsamında Avrupa Birliği’nin Türkiye’ye 4 yıl boyunca mültecilere harcanmak üzere toplamda 3+3 milyar Avro olmak üzere toplamda 6 milyar Avro desteğine karşılık Türkiye’nin mültecilere ev sahipliği yapması talep edilmiştir. Ayrıca anlaşmaya göre Türkiye ve Türk vatandaşlarına bazı siyasi ve ekonomik ayrıcalıkların tanınması planlanmış ama gerçekleştirilmemiştir.

2016 yılının başında Türkiye’de ikamet eden sığınmacılara belli koşullar çerçevesinde çalışma izni verilmiştir. Bu kararlar birlikte Türkiye’de bulunan sığınmacılar Türk ekonomisine kazandırılmış ve çalışma koşulları iyileştirilmiştir.

Suriyeli ve diğer uyruklu mülteciler Türkiye’de kira fiyatlarını yukarı yönlü etkilemiştir. Buna ek olarak ucuz iş gücü ve kayıt dışı çalışan sayısında artış meydana gelmiştir.

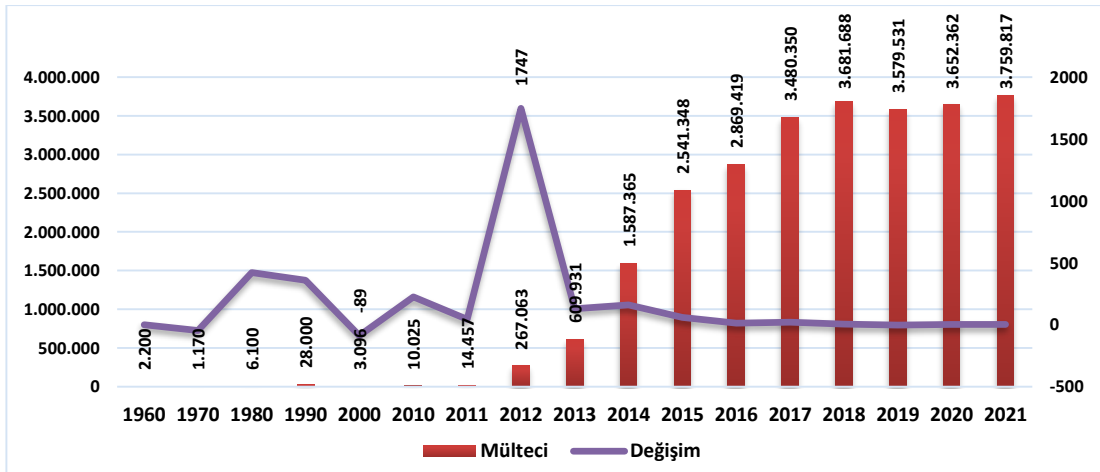
Şekil 1: Geçici Koruma Kapsamında Olan Suriyelilerin Genel İstatistikleri

Kaynak: Mülteciler.org

1960 yılından 2021 yılına kadar olan Türkiye’nin mülteci istatistikleri aşağıdaki grafikteki gibidir. 2011 yılında Suriye’de başlayan iç savaş, Türkiye’ye ciddi bir göçe neden olmuştur. 2012 yılında yukarı yönde başlayan mülteci oranı kademeli bir şekilde artış göstermiştir. 2021 yılında 3.7 milyon kişi kayda geçmiştir.

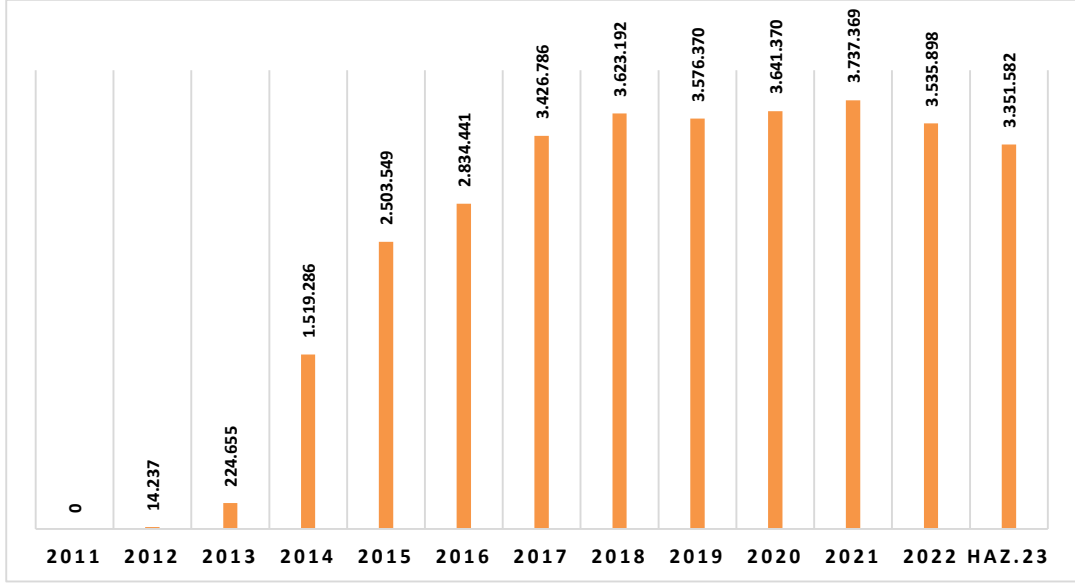
Grafik 4: Türkiye Mülteci İstatistikleri (1960-2021, Kişi)

Kaynak: Macrotrens.net

Geçici koruma kapsamındaki Suriyeliler incelendiğinde, 2011 yılında herhangi bir veri yokken 2012 yılında başlayan göç ile beraber ciddi bir şekilde artmıştır. 2022 yılında 3.5 milyona ulaşan sayı, 2023 yılı Mayıs ayında 3.3 milyon olarak gerçekleşmiştir.

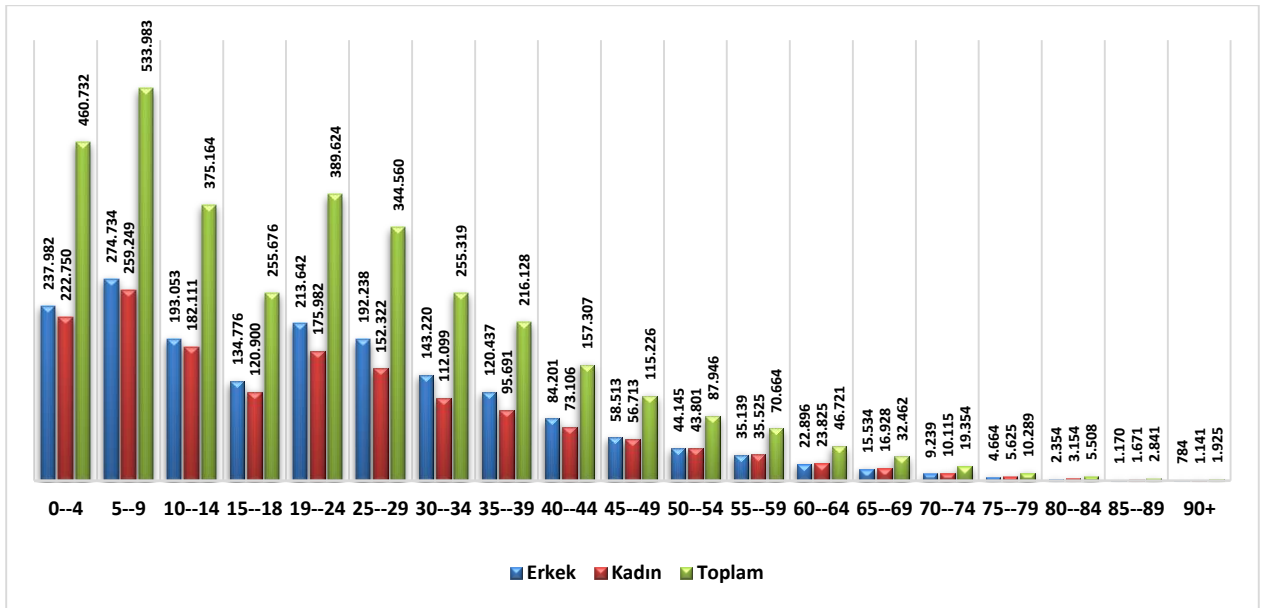
Grafik 5: Yıllara Göre Geçici Koruma Kapsamındaki Suriyeliler (2011-2023, Kişi)

Kaynak: İçişleri Bakanlığı Göç İdaresi Başkanlığı

Türkiye’de geçici koruma altına alınmış Suriyelilerin demografik dağılımı incelendiğinde, 0-4 yaş aralığındaki toplam nüfus 460 bin, 5-9 yaş aralığındaki toplam nüfus 533 bin, 10-14 yaş aralığındaki toplam nüfus ise 375 bin kişiden oluşmaktadır. Genç nüfus oranı yaşlı nüfus oranından oldukça fazladır.

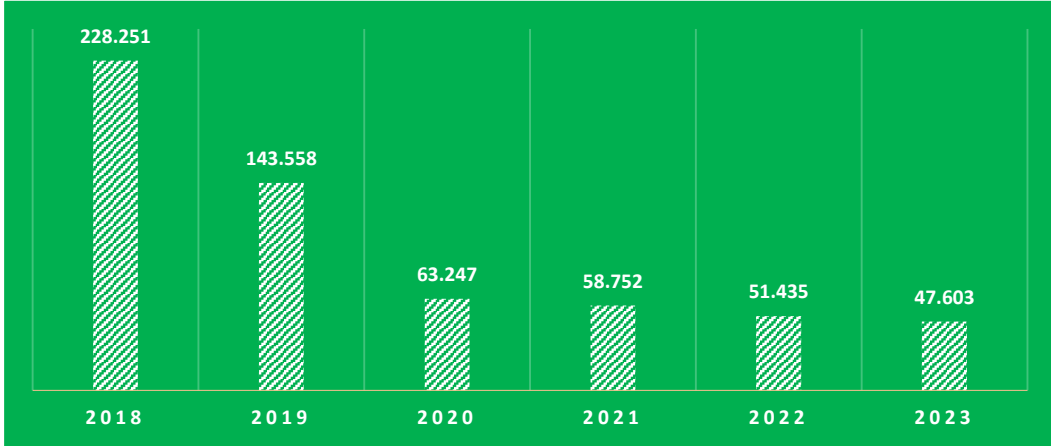
Grafik 6: Türkiye’deki Geçici Koruma Altına Alınmış Suriyelilerin Demografik Dağılımı (2023, Kişi)

Kaynak: İçişleri Bakanlığı Göç İdaresi Başkanlığı

Türkiye'de oluşturulan geçici barınma merkezlerinde bulunan Suriyeliler incelendiğinde, 2018 yılında 228 bin kişi bulunurken bu miktar yıldan yıla düşerek 2022'de 51 bine, 2023'te ise 47 bine kadar düşmüştür. Bu durum gösteriyor ki kamplardan iç kesimlere, şehirlere veya köylere göç hareketi olmaktadır.

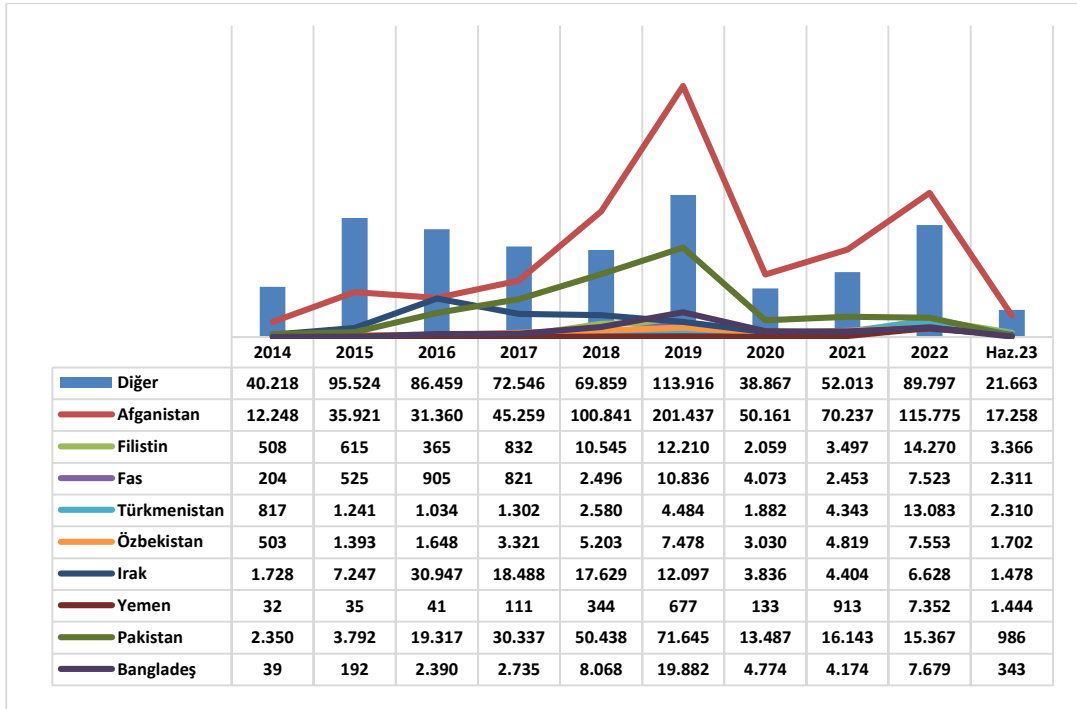
Grafik 7: Geçici Barınma Merkezlerindeki (Kamp) Suriyeli Sayısı (2018-2023,Kişi)

Kaynak: Mülteciler.org.tr

Yıllara göre yakalanan düzensiz göçmenler incelendiğinde, 2023 yılı Haziran ayı itibariyle ilk sırada 17.258 kişi ile Afganistan, 3.366 kişi ile Filistin ve 2.311 kişi ile Fas'ın geldiği görülmektedir. 2018-2019 yıllarında Afganistan uyruklu göçmenlerin yoğunluğu ciddi oranda artış göstermiştir.

Grafik 8: Yıllara Göre Yakalanan Düzensiz Göçmenlerin Uyruk Dağılımı(2014-2023, Kişi)

Kaynak: İçişleri Bakanlığı Göç İdaresi Başkanlığı

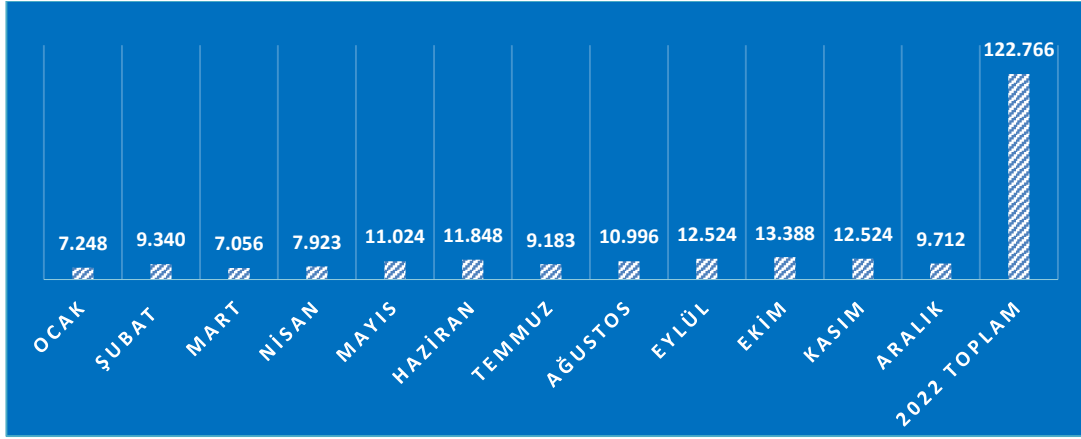
Göç İdaresi Başkanlığı verilerine göre 2005 yılı itibariyle toplamda 2.259.605 düzensiz göçmen yakalanmıştır. En az düzensiz göçmenin yakalandığı dönem 32.667 kişi ile 2010 yılı olurken, en fazla yakalanma 454.662 kişi ile 2019 yılındadır.

İltica ve Göç Araştırmaları Merkezi Başkanı Metin ÇORABATIR, akademik araştırmalara dayandırdığı çalışmalarının sonucunda Türkiye’deki kayıt dışı yabancı sayısının 300 bin ila 2 milyon arasında olabileceğini düşünmektedir.

Göç İdaresi Başkanlığı verilerine göre, 2023 yılı Mayıs ayı mükerrerden arındırılmış yakalanan düzensiz göçmen sayısı 40.480 olmuştur. Bu rakam 2019 yılında 454.662, 2020’de ise 122.032 olarak gerçekleşmiştir.

2022 yılında Jandarma kolluk kuvvetlerince tespit edilen düzensiz göçmen miktarları incelendiğinde, yılın ikinci yarısında daha fazla girişin olduğu görülmektedir. 2022 yılı boyunca toplam 122.766 kişi tespit edilip gereken işlem yapılmıştır.

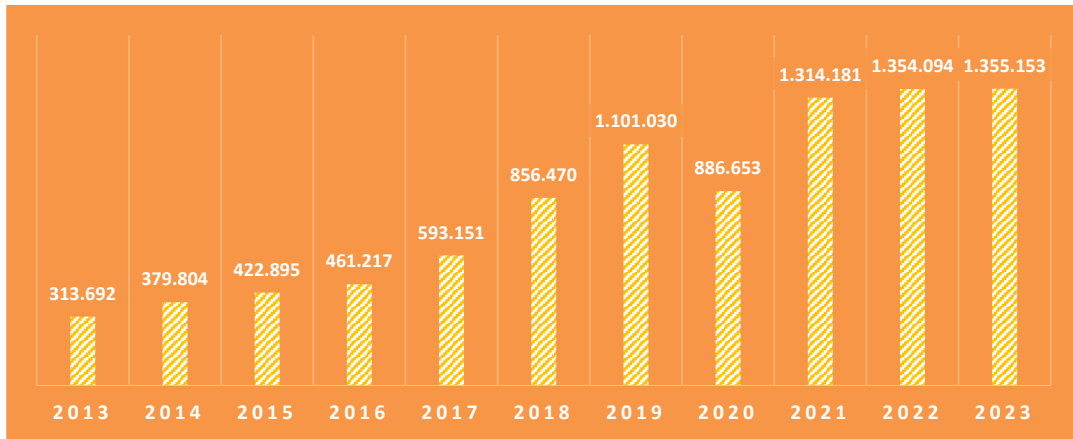
Grafik 9: Jandarma Komutanlığı Tarafından Tespit Edilen Düzensiz Göçmen Sayısı (2022, Kişi)

Kaynak: Jandarma Genel Komutanlığı

Türkiye’de ikamet izni bulunan yabancılar incelendiğinde, 2013’ten 2023’e kadar 2020 yılı hariç artış göstermiştir. 2023 yılı itibariyle ülkemizde 1.3 milyon ikamet izni olan kişi bulunmaktadır.

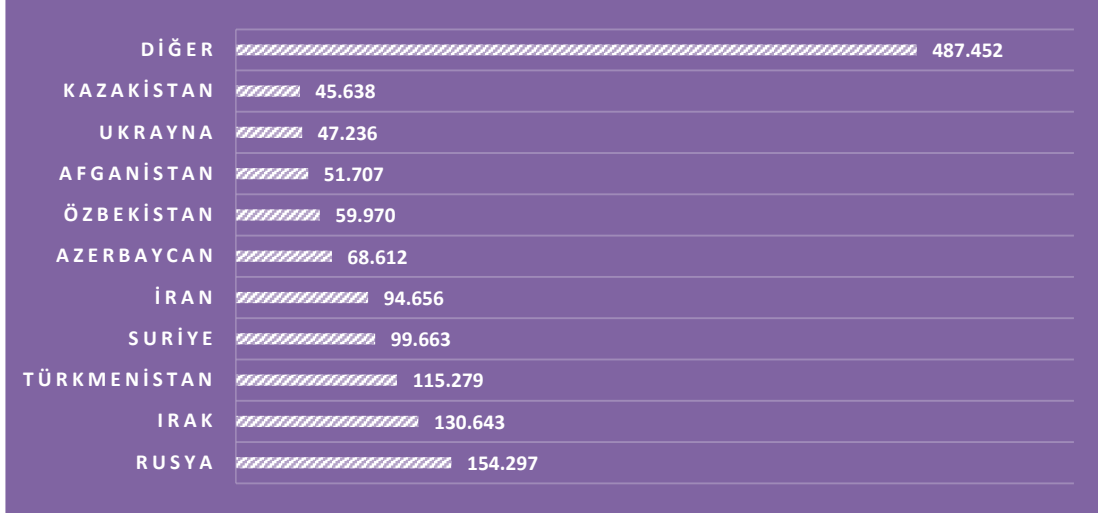
Grafik 10: Türkiye’de İkamet İzni Bulunan Yabancıların Sayısı (2013-2023, Kişi)

Kaynak: TÜİK

Türkiye’de ikamet izni bulunan yabancıların uyruklarına göre dağılımı incelendiğinde, Rusya 154.297 kişi ile zirvededir. Irak 130.643 kişi, Türkmenistan 115.279 kişi ve Suriye 99.663 kişi ile ikamet etmektedir.

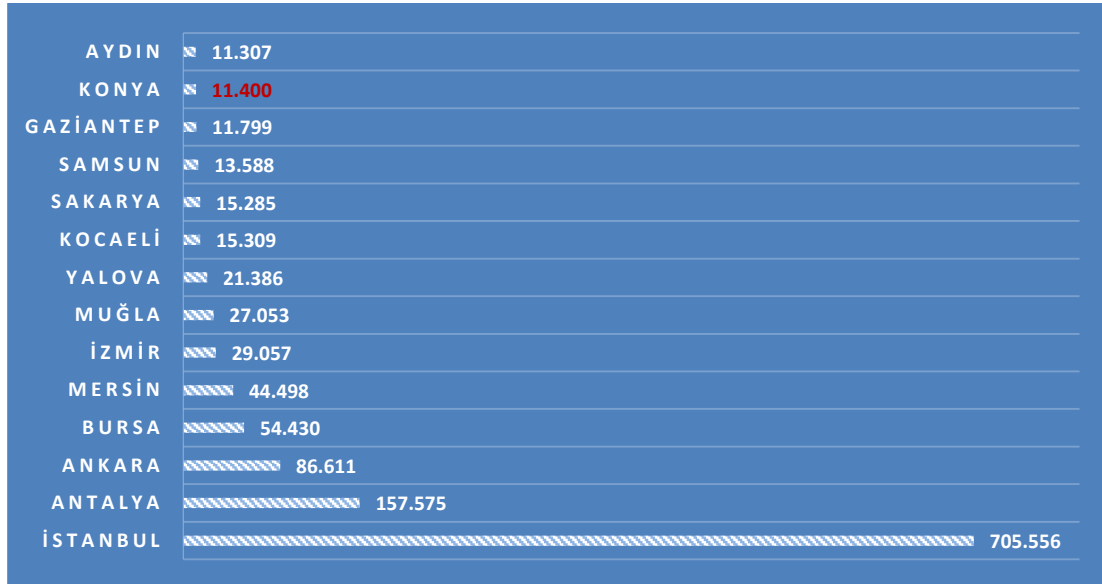
Grafik 11: Uyruklarına Göre İkamet İzni İle Bulunan Yabancıların Sayısı (2023, Kişi)

Kaynak: TÜİK

Türkiye’de ikamet izni bulunan yabancıların tercih ettiği şehirlerin başında açık ara farkla İstanbul (705.556) gelmektedir. Antalya 157.575 ve Ankara 86.611 kişi ile İstanbul’u izlemektedir. Konya ise 11.400 yabancı sayısı ile on üçüncü sıradadır.

Grafik 12: Türkiye’de İkamet İzni Bulunan Yabancıların En Yoğun Yaşadığı Şehirler (2023, Kişi)

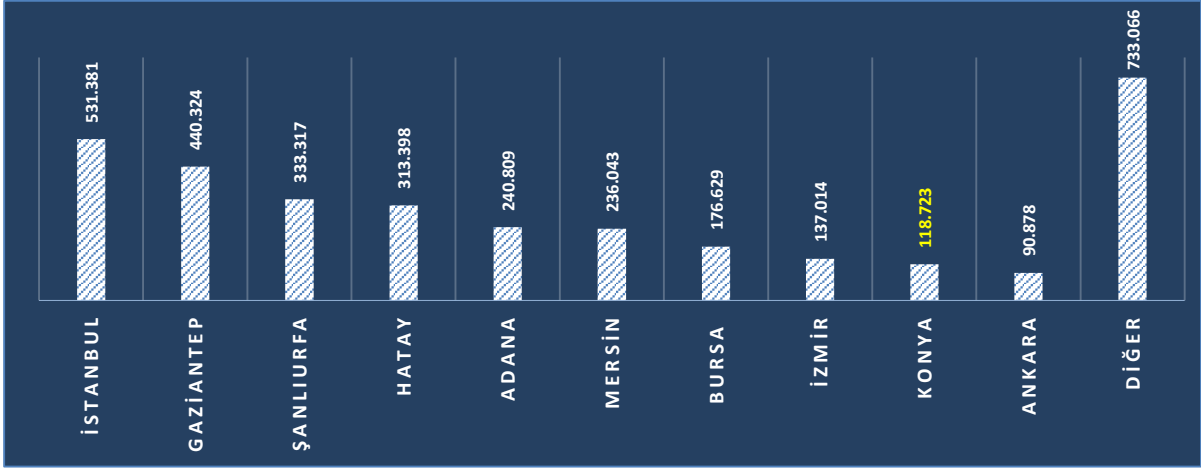

Kaynak: TÜİK

4. KONYA’NIN DURUMU

Geçici koruma altına alınmış Suriyelilerin illere göre dağılımı incelendiğinde, 531.381 kişi ile zirvede İstanbul bulunmaktadır. Gaziantep 440.324 kişi ile ikinci sırada yer alırken onu Şanlıurfa 333.317 kişi ile izlemektedir. Konya ise 118.723 kişi ile dokuzuncu sıradadır.

Grafik 13: Geçici Koruma Altına Alınmış Suriyelilerin Şehirlere Dağılımı (2023, Kişi)

Kaynak: İçişleri Bakanlığı Göç İdaresi Başkanlığı

Suriyelilerin en az olduğu şehirlerin başında 47 kişi ile Tunceli, 50 kişi ile Hakkâri, 53 kişi ile Bayburt, 63 kişi ile Artvin gelmektedir. Türk nüfusuna göre Suriyelilerin en az olduğu şehir %0,033 ile Iğdır’dır. Ayrıca Türkiye’de Suriyelilerin olmadığı bir şehir bulunmamaktadır.

İstanbul’da toplam 16.4 milyon kişi yaşarken bunun %3,2’si kayıtlı Suriyelilerden oluşmaktadır. En yüksek orana sahip olan Kilis’te yaşayan toplam 222.820 kişinin %33,6’sı kayıtlı Suriyelilerden oluşmaktadır. Konya’da ise 2.4 milyonluk toplam nüfusun %4,9’u kayıtlı Suriyelilerden oluşmaktadır.

Tablo 1: Geçici Koruma Altına Alınmış Suriyelilerin Şehirlere Dağılımı (2023, Kişi)

İller	Kayıtlı Suriyeli Nüfus	İl Nüfusu	İlde Yaşayan Toplam Kişi Sayısı	Kayıtlı Suriyeli Sayısının İlde Yaşayan Toplam Kişi Sayısına Oranı (%)
İstanbul	531.381	15.907.951	16.439.205	3,23
Gaziantep	440.324	2.154.051	2.596.477	17,04
Şanlıurfa	333.317	2.170.110	2.507.418	13,45
Hatay	313.398	1.686.043	2.003.473	15,84
Adana	240.809	2.274.106	2.516.097	9,62
Mersin	236.043	1.916.432	2.152.831	10,98
Bursa	176.629	3.194.720	3.372.985	5,29
İzmir	137.014	4.462.056	4.600.655	3,01
Konya	118.723	2.296.347	2.414.896	4,91
Ankara	90.878	5.782.285	5.873.091	1,55
Kilis	74.922	147.919	222.820	33,62

Kaynak: İçişleri Bakanlığı Göç İdaresi Başkanlığı

5. SONUÇ

Dünya’da meydana gelen savaş, şiddet, kıtlık vb. gibi olaylar sonucunda yerleşim yerlerini terk eden göçmenler yıllara göre artış göstermiştir. Özellikle Suriye, Afganistan ve Ukrayna gibi ülkeler yaşadıkları olaylar neticesinde en derin etkilenen ülkelerin başında gelmektedir.

Dünya’nın en çok mülteci barındıran ülke Türkiye olarak kayıtlara geçmiştir. Dünya’nın en çok mülteci üreten ülkesi ise Suriye’dir. Suriyelilerin yarısından fazlasına Türkiye ev sahipliği yapmaktadır. Türkiye’de 2012 yılına kadar kayda değer mülteci sayısı olmadığı halde 2012 yılı sonrası sürekli artış gösteren bir mülteci dalgası mevcuttur. Geçici barınma merkezlerinde 47.603 Suriyeli bulunurken, şehirlerde 3.319.278 Suriyeli bulunmaktadır. Türkiye’de geçici koruma kapsamında 81 ile yayılan 3.381.429 Suriyeli mevcuttur. Geçici koruma altına alınmış Suriyelilerden 118.393’ü yaşamlarını sürdürmek için Konya’yı tercih etmiştir.

Türkiye’de en çok yakalanan düzensiz göçmen, 2023 Haziran ayında 17.258 ile Afganistan olmuştur. Ayrıca Türkiye’de 2022 yılında toplam 122.766 düzensiz göçmen tespit edilmiştir. Toplamda 1.355.153 yabancıların Türkiye’de ikamet izni bulunmaktadır. Bu rakama tabi yabancıların dağılımı incelendiğinde Rusya ön planda iken en çok tercih ettikleri şehir İstanbul olmuştur.

6. KAYNAKÇA

- ✦ İç İşleri Bakanlığı Göç İdaresi Başkanlığı
- ✦ Türkiye İstatistik Kurumu
- ✦ Jandarma Genel Komutanlığı
- ✦ Statista
- ✦ Euronews
- ✦ https://tr.wikipedia.org/wiki/T%C3%BCrkiye%27deki_Suriyeliler#:
- ✦ <https://multeciler.org.tr/turkiyedekisuriyelisayisi/>
- ✦ <https://teyit.org/dosya/turkiyedeki-siginmaci-sayisi-veriler-ne-soyluyor>
- ✦ <https://tr.euronews.com/2023/01/28/turkiyede-resmi-izinle-ikamet-eden-yabanci-sayisi-13-milyon-ruslar-ilk-sirada>
- ✦ <https://www.salom.com.tr/haber/115627/suriyeli-multecilerin-turkiye-ekonomisine-etkileri-ve-toplumsal-entegrasyon>
- ✦ <https://www.aa.com.tr/tr/dunya/dunyada83milyondanfazlainsanzorlayerindeneditildi/>
- ✦ <https://www.unhcr.org/tr/35627-forced-displacement-hit-record-high-in-2021-with-too-few-able-to-go-home.html>
- ✦ <https://www.rudaw.net/turkish/middleeast/turkey/>
- ✦ <https://www.macrotrends.net/countries/TUR/turkey/refugee-statistics>
- ✦ <https://m.bianet.org/bianet/toplum/167434-multeci-gocmen-siginmaci-arasindaki-farklar>